

Tietopalvelut
Sote-tieto ja -tiedonhallinta

3.9.2021

**LAUSUNTOLUONNOS: MÄÄRÄYS SOSIAALIHUOLLON ASIAKASASIAKIRJOJEN RAKENTEISTA
JA ASIAKASASIAKIRJOIHIN MERKITTÄVISTÄ TIEDOISTA****Valtuutussäännökset**Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasasiakirjoista (254/2015) 5 §¹Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä
(XX/2020) 9 §:n 2 momentti²**Kohderyhmät**Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajat
Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojärjestelmien valmistajat
Kansaneläkelaitos**Voimaantulo**

Tämä määräys tulee voimaan XX päivänä Marraskuuta 2021 ja on voimassa toistaiseksi.

---

¹ Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasasiakirjoista, <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150254>

² Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (xx/2020) ks. [HE 212/2020](#).

Sisällys

1. Määräyksen soveltamisala	3
2. Määritelmät	3
3. Suhde muihin määräyksiin, ohjeisiin ja määrittelyihin	4
4. Suhde sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallintaa ohjaaviin lakeihin	6
5. Asiakasasiakirjojen rakenne ja niihin merkittävät tiedot	7
6. Määräystä koskeva ohjaus ja neuvonta	8
7. Voimaantulo	8

1. Määräyksen soveltamisala

Määräys koskee sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista annetun lain (254/2015) 4 §:n mukaista velvollisuutta asiakastiedon kirjaamiseen ja tallentamiseen määrämuotoisina asiakirjoina ja määrittelee lain 5 §:n mukaiset asiakasasiakirjojen rakenteet ja asiakasasiakirjoihin merkittävät tiedot.

Lisäksi määräys koskee sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (xx/2020) annetun lain 9 §:n 2 momentin mukaisia valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen toteutuksen edellyttämiä asiakasasiakirjojen tietosisältöjä ja tietorakenteita sekä tietorakenteissa valtakunnallisesti hyödynnettäviä koodistoja.

Määräystä sovelletaan sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamiseen, tallentamiseen ja käsittelyyn julkisessa ja yksityisessä sosiaalihuollossa sekä sosiaalihuollon asiakastietojen käsittelyyn tarkoitettujen tietojärjestelmien toteutuksessa.

2. Määritelmät

Tässä määräyksessä tarkoitetaan:

- **Asiakkaalla** sosiaalihuollon asiakasta, siten kuin se on asiakaslaissa³ määritelty
- **Asiakasasiakirjalla** henkilön sosiaalihuollon tuen tarpeen tai sosiaalihuollon asiakkuuden perusteella laadittua asiakirjaa, joka sisältää asiakastietoa
- **Asiakasasiakirjalalla** sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista annettua lakia (254/2015)
- **Asiakastiedolla** sosiaalihuollossa saatua henkilötietoa, joka on kirjattu tai on asiakasasiakirjalain mukaan kirjattava sosiaalihuollon asiakasasiakirjaan
- **Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistolla** Kanta-palveluihin kuuluvaa asiakastietolain 6 §:n 1 momentissa tarkoitettua valtakunnallista asiakastietojen arkistointipalvelua
- **Valtakunnallisilla tietojärjestelmäpalveluilla** asiakastietolain 6 §:n mukaisia sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisia tietojärjestelmäpalveluita
- **Sosiaalihuollolla** organisoitua toimintaa, jonka tarkoituksena on tarjota yhteiskunnan jäsenille riittävät sosiaalipalvelut ja niihin kuuluva taloudellinen tuki sekä edistää sosiaalista hyvinvointia ja osallisuutta

---

³ Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

- **Julkisella sosiaalihuollolla** viranomaisen järjestämää sosiaalihuoltoa. Julkiseen sosiaalihuoltoon kuuluvat myös yksityisen palveluntuottajan viranomaisen lukuun tuottamat sosiaalipalvelut.
- **Yksityisellä sosiaalihuollolla** palveluntuottajan ja asiakkaan väliseen sopimukseen perustuvaa sosiaalihuoltoa
- **Palvelutehtävällä** tietynlaisiin tuen tarpeisiin vastaavien sosiaalipalvelujen ja muun tuen kokonaisuutta
- **Sosmeta-palvelulla**⁴ sosiaalihuollon asiakirjarakenteiden ja metatietojen julkaisu- ja jakelupalvelua.
- **Koodistopalvelulla** Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tarjoama palvelu, jonka tehtävänä on julkaista, jakaa ja ylläpitää valtakunnallisesti yhtenäisiä, sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmissä hyödynnettäviä tietorakenteita sekä organisaatiotyyppisiä rekistereitä
- **Asiakastietolailla** sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetua lakia (XX/2021)
- **Teknisellä rakenteella** sosiaalihuollon asiakastiedon kirjaamiseen tarkoitettujen ja THL:n julkaisemien asiakirjarakenteiden teknistä esitysmuotoa, jota tuetaan Kanta-palveluissa ja niihin tietoa tuottavissa asiakastietojärjestelmissä

3. Suhde muihin määräyksiin, ohjeisiin ja määrittelyihin

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on antanut määräyksen sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien olennaisista toiminnallisista vaatimuksista (THL:n määräys 2/2016; THL/295/4.09.00/2016). Olennaiset toiminnalliset vaatimukset koskevat tietojärjestelmiin toteutettavia toimintoja ja tietosisältöjä. Toiminnot ja tietosisällöt viittaavat erillisiin tarkempiin määrittelyihin, joissa kuvataan tarkemmin myös pakollisia ja vapaaehtoisia toimintoja ja tietoja. Niissä kuvataan mm. tämän määräyksen näkökulmasta olennaisia asiakastietojärjestelmien ja asiakasasiakirjojen toteutukseen liittyviä vaatimuksia. Sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmille asetettavat olennaiset tietosisältövaatimukset nojautuvat tämän määräyksen mukaisiin rakenteisiin ja tietoihin. Asiakirjojen tallennuksessa, hakemisessa ja käsittelyssä käytettävät tietojärjestelmät tulee toteuttaa niitä koskevien olennaisten vaatimusten mukaisesti.

Määräys sosiaalihuollon palvelutehtävien luokituksesta. Asiakasasiakirjalain 22§ 2 momentin mukaan sosiaalihuollon asiakirjoista on käytävä ilmi mihin palvelutehtävään ne

---

⁴ sosmeta.fi

liittyvät. Määräys sosiaalihuollon palvelutehtävien luokituksesta määrittelee nämä palvelutehtävät.

Sosiaalihuollon palvelutehtäviä, sosiaalipalveluja sekä asiakirjarakenteita koskevat koodistot julkaistaan sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisessa koodistopalvelussa.

Kanta-palvelujen käsikirja⁵ sosiaalihuollon toimijoille antaa yleiskuvan sekä Kanta-palvelujen toiminnasta että niiden käyttöön tarvittavista tietojärjestelmäratkaisuksista. Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon liitettävien järjestelmien tulee täyttää käsikirjassa ja vaatimusmäärittelyissä kuvatut vaatimukset. Käsikirjassa on kuvattu myös Sosmeta-palvelua sekä asiakirjarakenteiden käyttöönottoa tarkemmin.

Sosiaalihuollon asiakastietomäärittelyjen ja palvelutuotannon toiminnallisten määrittelyjen hallintamallilla tuetaan asiakastietomäärittelyjen ja palvelutuotannon toiminnallisten määrittelyjen saatavuutta, tarkoituksenmukaisuutta, ajantasaisuutta ja yhtenäisyyttä. Tavoitteena on muutosehdotusten selkeästi kuvattu hallinta ja käsittely sekä muutosten läpinäkyvyys ja jäljitettävyyys. Hallintamallissa kuvataan määrittelyjen keskeiset hallintaprosessit myös asiakirjarakenteiden hallinnan osalta.

Sosmeta

THL:n Sosmeta-palvelu (sosmeta.thl.fi) on sosiaalihuollon asiakirjarakenteiden ja metatietojen julkaisupalvelu. Sosmetassa näytetään ja jaetaan kaikkien niiden asiakirjojen rakenteet, joita käytetään valtakunnallisesti asiakastiedon kirjaamiseen, kun organisaatiot liittyvät Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston käyttäjiksi ja alkavat tallentamaan rakenteisia asiakasasiakirjoja arkistoon. Asiakirjarakenteet julkaistaan palvelussa eri tiloissa, jotka voivat olla luonnos, testissä, valmis tai vanhentunut.

Luonnos-tila tarkoittaa, että asiakasasiakirjarakenteen alustava kehitys on tehty mutta asiakasasiakirjarakennetta kehitetään edelleen.

Testissä-tila tarkoittaa, että asiakirja on vaiheessa, jossa varmistetaan asiakirjarakenteen tekninen toimivuus ja toteutuskelpoisuus. Testissä-tilaisen asiakasasiakirjarakenteen perusteella tehdään esimerkiksi jo arkistototeutuksia, se on käytettävissä asiakastiedon arkiston asiakastestausympäristössä tai siihen kohdistetaan muita teknisiä toimenpiteitä. Palautetta kerätään erityisesti Kelalta ja tietojärjestelmätoimittajilta.

Valmis-tila tarkoittaa, että asiakasasiakirjarakenteen kehitysiteraatio on valmis. Asiakasasiakirjarakenne on virallinen ja tuettu versio Kanta-palveluissa. Valmis-tilassa

---

⁵ <https://yhteistyotilat.fi/wiki08/display/JULSOSK>

olevaa asiakasasiakirjarakennetta ei muuteta, vaan siitä julkaistaan tarvittaessa uusi versio.

Vanhentunut-tila tarkoittaa versiota, joka ei ole enää voimassa oleva versio Kanta-palveluissa. Kun asiakirjarakenteesta julkaistaan uusi valmis-tilassa oleva versio, edellisestä versiosta tulee automaattisesti vanhentunut. Vanhentunut-tilaista asiakirjarakennetta tuetaan Kanta-palveluissa siirtymäkauden ajan. Tämä tarkoittaa, että vaikka rakenne on vanhentunut, sitä käyttävät asiakastietojärjestelmät voivat arkistoida sen mukaisia asiakirjoja sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon vielä siirtymäkaudella. Siirtymäkauden pituuden määrittelee THL. Siirtymäkausi kestää pääsääntöisesti kuusi kuukautta.

Poistettu. Asiakirjarakenteen tilaksi merkitään poistettu, kun vanhentuneen asiakirjarakenteen siirtymäkausi päättyy, tai asiakirjarakenne poistetaan muusta syystä. Poistettu-tilassa olevaa asiakirjarakennetta ei voi enää käyttää asiakirjojen arkistoisissa. Kuitenkin kyseisellä rakenteella aikaisemmin laaditut ja arkistoidut asiakirjat ovat käytettävissä arkistosta. Poistettu-tilaiset asiakirjarakenteet eivät näy Sosmeta-palvelun asiakirjalistauksessa, mutta ne löytyvät tilamuutoksista.

4. Suhde sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallintaa ohjaaviin lakeihin

Tämä määräys on osa sääntelyä, jolla ohjataan sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamista ja asiakasasiakirjojen käsittelyä. Asiakasasiakirjalaissa säädetään muun muassa sosiaalihuollon henkilöstön kirjaamisvelvollisuudesta, asiakasasiakirjojen määrämuotoisesta sisällöstä, sosiaalihuollon henkilörekistereistä, käyttöoikeuksien määrittelystä asiakastietoihin sekä asiakirjojen säilyttämisestä.

Asiakastietolaissa säädetään valtakunnallisista tietojärjestelmäpalveluista ja palvelunantajien velvollisuudesta liittyä niiden käyttäjäksi. Laki sisältää myös esimerkiksi käyttöoikeuksia, asiakastietojen luovuttamista ja sitä koskevien kieltojen ja suostumusten sekä luovutuslupien asettamista koskevia säännöksiä. Asiakastietolaki sisältää myös asetuksenantovaltuuden sosiaali- ja terveysministeriölle käyttöoikeuksien määrittelyn perusteista sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietoihin.

Kirjaamisvelvollisuus

Sosiaalihuollon ammatillinen henkilöstö on asiakasasiakirjalain 4 §:n mukaisesti velvollinen kirjaamaan sosiaalihuollon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen, seurannan ja valvonnan kannalta tarpeelliset ja riittävät tiedot.

Rakenteinen kirjaaminen

Asiakasasiakirjalain voimaantulosäännöksen mukaan asiakastiedot on tallennettava määrämuotoisina asiakirjoina sen jälkeen kun THL on antanut lain 5 §:n nojalla tarkemmat määräykset asiakirjojen sisällöstä ja teknisestä rakenteesta.

Tällä määräyksellä veloitetaan sosiaalihuollon palvelunantajia rakenteisen ja määrämuotoisen kirjaamisen toimintamalliin. Näin tuetaan asiakastiedon kirjaamista, tallentamista ja hyödyntämistä yhteisten, etukäteen sovittujen sisältöjen ja rakenteiden avulla asiakastietojärjestelmissä sekä sosiaalihuollon asiakastiedon arkistossa.

Sosiaalihuollossa asiakastiedon rakenteistaminen perustuu valtakunnallisesti käytettävien asiakirjarakenteiden ja niissä käytettävien luokitusten määrittelyyn. Asiakasasiakirjarakenteet on jäsennetty palvelutehtävittäin ja sosiaalipalveluittain, minkä lisäksi osa asiakirjarakenteista on tarkoitettu käytettäväksi useammassa palvelutehtävässä.

Asiakastietolain 9 §:ssä säädetään valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin liittyvien tietojärjestelmien ja asiakasasiakirjojen tietorakenteista. Sen mukaan tietojärjestelmien ja asiakasasiakirjojen tietorakenteiden tulee mahdollistaa sähköisten asiakasasiakirjojen ja asiakastietojen käyttö, luovuttaminen, säilyttäminen ja suojaaminen valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen avulla.

Myös asiakastietolain 9 §:n 2 momenttiin on kirjattu THL:n oikeus antaa määräys valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen toteutuksen edellyttämistä tietojärjestelmien asiakasasiakirjojen tietosisällöistä ja tietorakenteista sekä tietorakenteissa valtakunnallisesti hyödynnettävistä koodistoista.

Liittymisvelvollisuus

Asiakastietolain 7 § sisältää sosiaalihuollon palvelunantajia koskevan veloitteen liittyä valtakunnalliseen asiakastietojen arkistointipalveluun. Liittymisvelvoite tarkoittaa velvollisuutta tallentaa toiminnassa syntyvistä asiakirjoista alkuperäiset kappaleet Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon.

5. Asiakasasiakirjojen rakenne ja niihin merkittävät tiedot

Sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen sisällön ja rakenteen tulee noudattaa Sosmeta-palvelussa julkaistuja asiakasasiakirjarakenteita viimeistään silloin, kun asiakasasiakirjat on asiakastietolain mukaan tallennettava valtakunnalliseen arkistointipalveluun.

Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon tallennettavien asiakasasiakirjojen laatimisessa tulee hyödyntää asiakirjarakenteen valmis-tilassa olevaa versiota. Lisäksi vanhentunut-tilassa olevaa versiota voi käyttää erikseen määritellyn siirtymäkauden ajan.

Ennen Kanta-palveluihin liittymistä syntyneitä asiakasasiakirjoja ja sellaisia asiakirjoja, joille ei ole julkaistu rakennetta Sosmeta-palvelussa, voidaan tallentaa Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon myös muissa sen hyväksymissä tiedostomuodoissa.

6. Määräystä koskeva ohjaus ja neuvonta

THL:n Sote-tieto ja -tiedonhallinta -yksikkö (TIST) ohjaa ja neuvoo pyynnöstä tämän määräyksen soveltamisessa.

7. Voimaantulo

Tämä määräys tulee voimaan 1. päivänä xxxkuuta 2021 ja on voimassa toistaiseksi.

Tiedonhallintajohtaja

Yksikönpäällikkö

Jakelu

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajat
Sosiaalialan osaamiskeskukset
Sosiaali- ja terveysministeriö
Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilastietojärjestelmien valmistajat ja tietojärjestelmäpalvelujen tuottajat
Sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallintopalvelujen ja ICT-palvelujen tuottajat
Kansaneläkelaitos
Suomen Kuntaliitto ry
Valvira
Valtiovarainministeriö
Työ- ja elinkeinoministeriö
Väestörekisterikeskus
Tietosuojavaltuutetun toimisto
Aluehallintovirastot

Tämä määräys on saatavissa internetosoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/normi/561001/> (FINLEX® - Viranomaisten määräyskokoelmat: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos) sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kirjaamosta.

Lisäksi määräys ovat saatavissa internetosoitteesta <https://thl.fi/fi/web/tiedonhallinta-sosiaali-ja-terveysalalla/maaraykset-ja-maarittelyt/maaraykset>.